

Dokumentation av MODERN ARKITEKTUR i Norrbotten

SPORTHALLEN, MALMBERGET

Anna Björkman och Jennie Sjöholm 2002
Dnr 2003/0434

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	s. 2
BYGGNADSBESKRIVNING	s. 3
Exteriör	s. 5
Interiör	s. 7
Konst	s. 8
OMBYGGNADER	s. 8
MEDVERKANDE	s. 9
Thurfjells arkitektkontor	s. 9
KULTURVÄRDE	s. 9
FRAMTID/SKYDD	s. 10
LITTERATUR OCH KÄLLOR	s. 11
RITNINGAR	s. 11

INLEDNING

Denna rapport utgör en del av projektet Dokumentation av modern arkitektur i Norrbotten. Projektet bedrivs av Norrbottens museum och dess övergripande syfte är att öka kunskapen om efterkrigstidens arkitektur i länet, vilken i detta sammanhang ofta blivit förbisedd. Kunskapsuppbyggnad beträffande den idag moderna bebyggelsen är också en viktig förutsättning för framtida verksamhet.

Norrbottens museums målsättning är att skapa en översikt över den bebyggelse som uppförts i Norrbotten under tiden 1950-2000, delvis genom ett antal ingående dokumentationer av enskilda byggnader/anläggningar. Dokumentationerna omfattar byggnader och miljöer representerande olika verksamhetskategorier; offentliga institutioner, lokaler för förvaltning och undervisning, industrimiljöer, bostäder och så vidare. Objekten är arkitektoniskt intressanta, tidstypiska, epokgörande, stilbildande eller på annat sätt särskilt angelägna eller omtalade. Byggnader i alla länets kommuner kommer att finnas representerade i materialet.

Projektet som helhet är ett samarbete mellan museets bebyggelseantikvarier och fotografer och dokumentationerna är avsedda att resultera dels i en skriftlig rapport, dels i en fotodokumentation. Avsikten är att materialet även ska utgöra grund för och resultera i publik redovisning. Som ett etappmål inom projektet kommer därför en utställning att uppföras under 2007, där bland annat ett objekt i varje kommun presenteras i ord och bild.

Denna dokumentation av Sporthallen i Malmberget utfördes av Anna Björkman och Jennie Sjöholm under en knapp veckas tid i januari 2002, varav en dag ägnades åt ett besök på plats. Den slutliga redigeringen av rapporten har gjorts av Lina Karlsson i juli 2003. Alla fotografier där inget annat nämns är © Norrbottens Museum 2006 Foto Jennie Sjöholm. Insamlat material finns tillgängligt i museets arkiv och bildarkiv.

BYGGNADSBESKRIVNING

Centralt i Malmberget återfinns ett sport- och fritidsområde med en sporthall, ett badhus, en utomhuspool och en ishall. Området är beläget i anknäytning till busstationen och Folkets Hus.

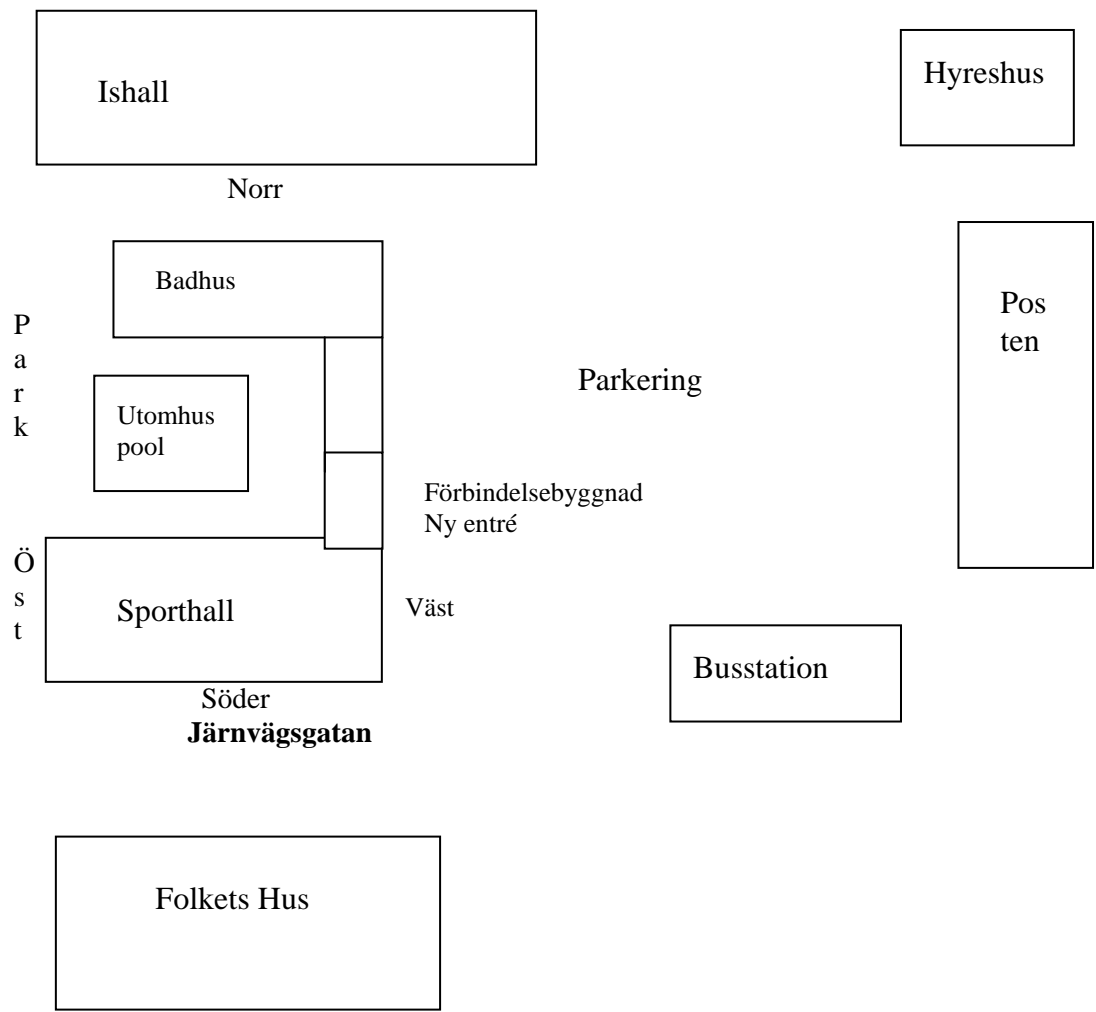
Sporthallen uppfördes 1959 och 1968

byggdes badhuset strax intill, båda är ritade av Thurfjells arkitektkontor. Idag har de en gemensam entré i en förbindelsebyggnad som uppfördes 1983.

Utanför entrén finns en stor parkering samt busstationen och parkeringen ramas in av hyreshus, posten samt järnvägsgatan.

Idrottshallens exteriör och entré. Nbm acc.nr 2002-30-06.

Exteriör

Idag används inte den ursprungliga huvudentrén som annat än en vanlig entré och biljettkassan är flyttad till förbindelsebyggnaden mellan sporthallen och badhuset. Den ursprungliga

Gamla huvudentrén. Nbm acc.nr 2002-30-16.

huvudentrén ligger ut mot järnvägsgatan och blickar mot Folkets Hus på andra sidan gatan. Entrén sträcker sig över hörnet på södra långsidan och västra gaveln med dörrarna på söderfasaden. Ytterdörrarna är dubbeldörrar med luftsluss och de ursprungliga trädörrarna har bytts ut mot aluminiumdörrar. Stentrappan sträcker sig över byggnadens hörn och på söderfasaden finns fyra flaggstänger.

Flaggstängerna är under taket klädda med senare tillkommen blank plåt och tar sig formen av pelare. På västra gaveln finns också två pelare. Pelarna lyfter upp ett vitt betongtak och ovanför taket finns en skylt med vit bakgrund och röd text med ordet sporthall. På sidorna om stentrappan finns svarta stålräcken.

Den södra långsidan har samma fasadmateriell som de övriga sidorna, nämligen vitmålad gjutna betongelement som är lagda horisontellt. Den övre delen av fasaden har vertikala plåtribbor. Fasaden är uppdelad av nio strävpelare och en grund av grå slätputs. Innanför varje strävpelare finns två fönster av aluminium. Det är åtta sådana fönstergrupper, men den sista av dem har en dörr istället för ett av

Exteriör, idrottshallens baksida med ljus Gulmålad betongfasad och strävpelare. Nbm acc.nr 2002-30-04.

fönstren. Dörren är av aluminium och trappan samt taket består av trä och järn. De två sista fönstergrupperna har även långsmala fönster i grunden med rutor i glasbetong.

Västra gaveln blickar ut mot Svanparken och är utrustad med tre dörrar med tillhörande trappor ned till marknivå. Idag är dörrarna av aluminium medan de troligen var av trä tidigare. I grunden finns två långsmala fönster i glasbetong och dessa var ursprungligen fyra. Ett av ventilationsgallren är idag utrustat med en kåpa.

Den norra långsidan är snarlik den södra och blickar ut mot utomhusbassängen samt gaveln på badhuset. Idag finns nio strävpelare och innanför dem finns nyinsatta vitmålad aluminiumfönster med vattrade rutor. Innanför fönstren finns nybyggda omklädningsrum och på samma sätt som på södra fasaden är de högre långsmala fönstren borttagna. På mitten av fasaden finns en ingång med en aluminiumdörr. Ingången användes ursprungligen för insläpp

till kvällsidrott. En ventilationsanläggning i grå plåt hänger på väggen. De tre sista indelningarna mot den östra gaveln har i grunden långsmala fönster med glasbetong.

Nuvarande entré till sporthall och badhus Nbm acc.nr 2002-30-21.

I hörnet mellan norra långsidan och östra gaveln finns idag förbindelsebyggnaden mellan sporthallen och badhuset som inhyser den nya entrén. Den nya byggnaden har sin baksida mot den norra långsidan och där finns en varuingång med en hög ståltrappa och en aluminiumdörr. Förbindelsebyggnaden har också en aluminiumdörr för personalen och fyra fönster. På byggnadens framsida som vätter mot parkeringen finns alltså den nya entrén som kröns av en skylt med bilder och texten sporthall. Det rullar också en digital textremsa med information. Entrén med de dubbla aluminiumdörrarna med värmesluss kröns av ett skärmtak. Den nya entrén ligger intill den gamla ingången till badhuset.

Förbindelsebyggnaden är en våning hög vid entrén, mot sporthallens östra gavel är den tre våningar och inhyser ett trapphus. Fönstren på förbindelsebyggnaden är av aluminium och fasaden består av vita fasadplattor.

Den östra gaveln står ut ca 1 meter från förbindelsebyggnaden och där blottas rött tegel. Östra gaveln är den fasad som har förändrats allra mest sedan uppförandet och den består till största delen av glas. Idag består fasaden av en aluminiumdörr för personalen, tre fönster och en glasvägg.

Fasad mot parkeringen. I bakgrunden Folkets hus. Nbm acc.nr 2002-30-13.

Interiör

Den tidigare huvudentrén är stenbelagd med en halvtrapp upp till första våningen. De två tidigare nyttjade biljettkassorna står idag tomma och den ena har till stora delar tagits bort. Rakt fram ligger ett kafé som ramas in av insatta väggar av aluminium och gör det låsbart. Från entrén löper trappor på båda sidorna om kaféet som leder upp till A-hallens läktare samt till det tillkomna konferensrummet från 1987.

Konferensrummet har fönster och väggar ned mot A-hallen samt kaféet. Väggarna är av aluminium och när konferensrummet byggdes fick delar av det utsmyckade räcket tas bort. Vid huvudentrén har Malmbergets fysioterapi sina lokaler och de nyttjar också gymnastikhall B.

Längs den södra långsidan sträcker sig en korridor med omklädningsrum och korridoren har väggar av tegel.

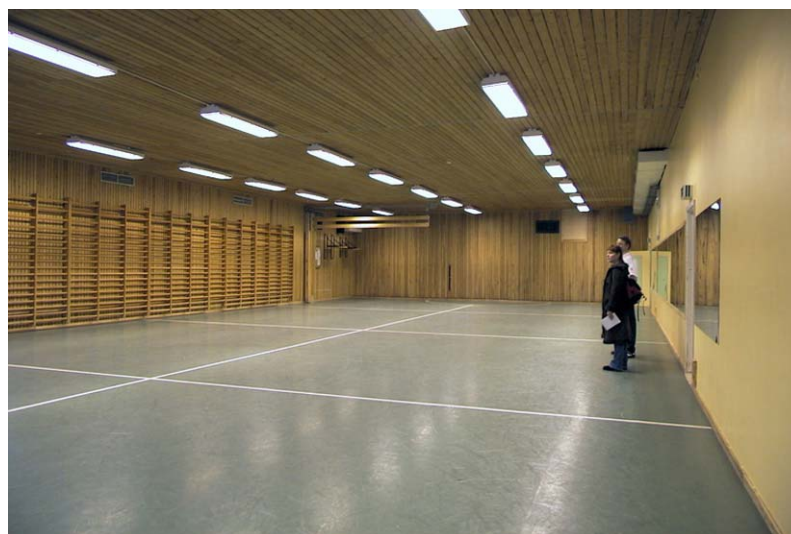
Undre källarplan innehåller en nio banors bowlinghall, styrketräningslokal och C-hallen. På det övre källarplanet eller det nya huvudentréplanet finns B-hallen som används av fysioterapin och personalutrymmen.

Ovan: Entréhallen. Nbm acc.nr 2002-31-10.

Ovan: Trappa i entréhallen. Nbm acc.nr 2002-31-10.

Ovan: Hall C. Nbm acc.nr 2002-31-12.

Konst

Emaljkonst i trapphuset. Nbm acc.nr 2002-31-06.

I trapphuset i förbindelsebyggnaden finns två konstverk av konstnär Bertil Sundstedt från 1990 av emalj med inspiration hämtat från fjällvärlden. Vid entrén finns ett konstverk på en av pelarna i trä av samme konstnär tillverkat samma år. Från första våningen och kaféet löper trappor på båda sidor som kantas av ett trapppräge i smide av konstnären Ingemar Callenberg (1926-73).

OMBYGGNADER

Byggnaden har genomgått olika etapper av ombyggnader men husets ursprungstankar finns fortfarande kvar. 1976 skedde den första ombyggnaden, då revs den höga skorstenen av tegel och B-hallen byggdes om. 1979-80 försvann bowlinghallen och ersattes med personalutrymmen. Bowlingen flyttade till det närbelägna badhuset. Konferenslokalen byggdes 1987 och samtidigt byttes alla trädörrar ut mot aluminiumdörrar. 1988 lades nytt golv i A-hallen. Några fönster fick rutor av glasbetong istället för vanliga rutor 1976.

När förbindelsebyggnaden byggdes 1983 revs en inglasad nedfart till garaget. Innan förbindelsebyggnaden byggdes fanns också ett staket mellan badhuset och sporthallen. Den största ombyggnaden skedde 1988 av NAB konsult och efter det kom hela sporthallen att nyttjas för sportändamål. Vid sporthallens uppförande 1960 bestod byggnadens källarplan av garage, vilket försvann vid den ombyggnaden. På den östra gaveln fanns dörrar för nedfart till garaget och till Taxi. Utanför sporthallen fanns tidigare en bensinstation som idag är riven. Vid uppförandet fanns två dörrar för bilar och en dörr till bowlinghallen. Där garaget hade varit kom istället en bowlingbana med nio banor, omklädningsrum, styrketräningslokal och spinninglokal.

De nya korridorerna utanför omklädningsrummen kläddes med gult tegel. 1999 gjordes spinninghallen om av gällivarekonstnären Tord Pettersson som förändrade rummet till en grotta med hjälp av papper.

Spinninghallen. Nbm acc.nr 2002-31-17.

Ursprungligen fanns ingen dörr på söderfasaden och i kanten mellan betonelementen och plåten satt åtta långsmala fönster som sträckte sig mellan strävpelarna. Dessa fönster vätte in mot A-hallen och togs bort 1988 på grund av kalldrag och problem med solljus. Vid uppförandet fanns också takfönster som togs bort ganska tidigt efter uppförandet eftersom det bildades kondens och vatten droppade på golvet.

MEDVERKANDE

Thurfjells arkitektkontor

Grundades i Luleå av Jan Thurfjell (1924-2000) och heter idag Tema arkitekter och finns på flera orter i Sverige. Jan Thurfjell utbildades på Chalmers Tekniska Högskola och tog examen 1949. Efter ett par år i Stockholm flyttade han tillbaks till Luleå 1955 och började att arbeta på då nystartade NAB. 1957 öppnade han eget kontor under namnet Thurfjellsgruppen. Arkitektkontoret kom att arbeta mycket utanför Sveriges gränser med Världsbanken som en stor uppdragsgivare. 1975 överlät Jan Thurfjell firman till några kontorschefer.

KULTURVÄRDE

En byggnads huvudsakliga syfte är att nyttjas och helst i dess ursprungliga funktion. Ett nyttjande kan dock innebära att byggnaden med tiden genomgår förändringar för att kunna fullfölja sitt syfte och sin funktion. Sporthallen i Malmberget har genomgått förändringar från uppförandet 1959 till idag 2002, vilket är en helt naturlig utveckling. Det är positivt att sporthallen fortfarande kan uppfylla sitt ursprungliga syfte på ett bra sätt. Ombyggnaderna har i vissa fall skett på ett för arkitekturen respektfullt sätt och i andra fall har de estetiska och arkitektoniska idealen fått vika sig. I det stora hela är dock byggnaden fortfarande en funktionell och arkitektonisk tilltalande byggnad, byggd av kanske det mest framstående arkitektkontoret i Norrbotten, Thurfjells arkitektkontor. Det finns mycket fina originaldetaljer kvar som det smidda trappträcket och entrén med sitt svävande tak och dekorativa skylt.

Intressant är också badhuset som byggdes av samma arkitektkontor och sedan 1983 är sammankopplat med sporthallen. Det är två mycket olika byggnader där sporthallen har en ljus och lätt arkitektur och badhuset en mörk och tung. Badhuset är byggt i mörkt tegel med få fönster och sporthallen med ljust målade betonelement och sporthallen är mycket högre och rymligare än badhuset. Trots olikheterna kompletterar

Badhuset, exteriör. Nbm acc.nr 2002-32-01.

byggnaderna varandra på ett harmoniskt sätt. Kritik kan dock riktas mot byggnaden från 1983 som förbinder sporthallen med badhuset som inte harmoniserar med de övriga byggnaderna. En

poäng kan dock vara att visa att det är ett senare tillskott, men materialval och form känns inte arkitektoniskt tilltalande. Förbindelsebyggnaden känns inte genomtänkt.

Thurfjells arkitektkontor har ritat mycket i Norrbotten och många sportanläggningar. Sporthallen i Malmberget är en god representant för deras arkitektur. Anläggningen symboliserar också den nya synen på sport- och fritid som det tidiga 1960-talet representerar. Sporthallen skulle inrymma sportmöjligheter för alla typer av människor och lokaler för bowling, bordtennis, boxning m.m. ritades in. Viktigt var också föreningsverksamheten som började växa sig stark under 1960-talet och flera klubblokaler fanns i sporthallen. Sporthallen har fortsatt att kunna tjäna sitt syfte trots att samhället och dess syn på sport har förändrats de senaste 40 åren. Byggnaden är mycket genomtänkt och möjlig att förändra, utan att dess estetiska värde går förlorat. Dess goda funktionalitet stärker det arkitektoniska värdet. Byggnaden utstrålar en lätthet och rymd samt har mycket fina proportioner. Sporthallen har ett harmoniskt formspråk. Byggnaden axlar sitt syfte som sportanläggning med värdighet och har ett respektfullt förhållningssätt till sportutövandet.

FRAMTID/SKYDD

Byggnaden har inget skydd för dess kulturhistoriska värde vare sig i detaljplanen eller i kulturminneslagen utan eventuella åtgärder prövas mot Plan- och bygglagen. Gällivare kommun för en diskussion angående en eventuell rivning av badhuset. Det finns inte tillräckligt personunderlag för att motivera de höga driftskostnaderna samt att det finns ett badhus i Gällivare. Naturligtvis vore det mycket beklagligt ifall det tas ett rivningsbeslut men än är inte något beslutat. Sporthallen kommer med största sannolikhet att fortsätta sin verksamhet, vilket naturligtvis är den bästa lösningen för byggnaden. I nuläget är byggnaden i gott skick och inga större ombyggnader finns i sikte.

LITTERATUR OCH KÄLLOR

I samband med Jan Thurjells bortgång skrevs två artiklar om honom som innehåller relevant information; *Svenska dagbladet* 7/3-2000, *NSD* 3/3-2000.

Vår kontaktperson på sporthallen som även visade oss runt på plats är maskinist Kurt Viippola.

RITNINGAR

Ritningar på sporthallen och badhuset finns på stadsbyggnadskontoret i Gällivare. På Norrbottens museum finns kopior av följande ritningar på sporthallen.

1. Källarplan undre del - sign. av ingenjör Arne Sundqvist vid Thurjells arkitektkontor 1959
2. Källarplan övre del - sign. av ingenjör Arne Sundqvist vid Thurjells arkitektkontor 1959
3. Bottenplan - sign. av ingenjör Arne Sundqvist vid Thurjells arkitektkontor 1959
4. Vån 1 Tr - sign. av ingenjör Arne Sundqvist vid Thurjells arkitektkontor 1959
5. Sektion A-A, B-B - sign. av ingenjör Arne Sundqvist vid Thurjells arkitektkontor 1959
6. Sektion C-C - sign. av ingenjör Arne Sundqvist vid Thurjells arkitektkontor 1959
7. Fasad söder - sign. av ingenjör Arne Sundqvist vid Thurjells arkitektkontor 1959
8. Fasad norr - sign. av ingenjör Arne Sundqvist vid Thurjells arkitektkontor 1959
9. Fasad öster - sign. av ingenjör Arne Sundqvist vid Thurjells arkitektkontor 1959
10. Fasad väster - sign. av ingenjör Arne Sundqvist vid Thurjells arkitektkontor 1959
11. Fasad söder och väster - om och tillbyggnad, NAB konsult 1988
12. Bottenplan - om och tillbyggnad, NAB konsult 1988